

توصیه‌هایی در زمینه اصول و روش‌های بیان تفسیر

<?xml encoding="UTF-8">

خداوند بزرگ را شاکرم که این توفیق را به بنده عنایت کرد تا سال‌ها در خدمت قرآن باشم و برای اقشار مختلف، معارف قرآن و اهل بیت علیهم السلام را بیان کنم. در طول این سنوات، تجربه‌ها و روش‌هایی را در کار آزمودم، اینک آنچه را به نظرم می‌رسد که برای دیگران مفید باشد بازگو می‌کنم؛ شاید مورد استفاده قرار گیرد.

روش‌های بیان تفسیر

1- برای توده مردم تفسیری مختصر در حد «صافی» و «شبر» و یا خلاصه «نمونه» گفته شود (در حد دو، سه برابر ترجمه).

2- برای نسل نو آیاتی که درباره آن‌ها، شان نزول و داستان قرار دارد بیان شود. مانند آیات «الم یان ... - لیلۃ المبیّت - اجعلتم سقایة - و یطعمون الطعام و ...».

3- تفسیر چند دقیقه‌ای همراه با نماز برای عموم مردم؛ در این موارد مناسب است آیاتی انتخاب و قبلاً در تابلو مسجد با خط خوش نوشته و سپس همه با هم بخوانند و چند دقیقه بین دو نماز تفسیر شود.

4- برای طلاب مبتدی (پایه اول) آیات مشابه و ساده در کنار هم قرار داده شده و نتیجه‌گیری شود. مثلاً «کلوا و اعملوا صالِحاً»، «کلوا منها و اطعموا»، «کلوا و لا تطغوا» یا «قولا لینا»، «قولا بلیغا»، «قولوا للناس حسناً»، «یقول التی هی احسن»، «قولا سدیداً» که از مجموع این گونه آیات دورنمایی از آداب خوردن و آشامیدن و سخن گفتن برای طلاب مبتدی ترسیم می‌شود و آنان نیز به دیگران منتقل می‌کنند.

5- برای دوره‌های بالاتر (پایه‌های 5 و 6) و یا اساتید دانشگاه باید از کنار هم گذاشتن آیات نتیجه‌گیری کرد. نظیر آیه «تعاونوا علی البر»، «ولکن البر من آمن» یا مانند «خذوا زینتکم عند کل مسجد»، «المال والبنون زینة الحیاة الدنیا» یا نظیر «صراط الذین انعمت علیهم»، «اولئک الذین انعم الله علیهم من النبیین» یا نظیر آیه «لاینال عهدی الظالمین»، «اوفوا بعهدی».

6- تفسیر با شیوه پرسش و پاسخ و گفت‌وگو و احتجاج که مخاطبین این گونه تفسیر حتماً باید خواص باشند. بدین صورت که برای هر آیه، تعدادی سؤال طرح گردیده و در جلسه پرسش‌ها مطرح و پاسخ آن از قرآن بیان گردد.

7- در بیان احکام، کسانی که با درس خارج آشنایی دارند می‌توانند از آیات و روایات، دری به سوی احکام بگشایند، یعنی آیه و روایتی که منشاء حکم است بخوانند و آن را تفسیر کرده و مساله را نیز بگویند (البته این مخصوص کسانی است که با اجتهاد آشنایی دارند). مثلاً «فتیمموا صعیدا طیباً»، «فاغسلوا وجوهکم»، «وان تجمعوا بین الاختین»، «حرمت علیکم المیة والدم».

8- تفسیر براساس نیازهای اجتماعی و مسائل روز، نظیر این که اصل در انتخاب همسر چیست «ولامة مؤمنة

خير من مشرکه» ; موضوع مشورت کجاست؟ «و امرهم شوری بینهم» ولی نبوت و امامت (امرهم) نیست بلکه عهدالله است.

9- تفسیر بر اساس عقاید: آیات توحید، آیات نبوت، آیات معاد.

10- تفسیر بر اساس امثال قرآن و یا قصص آن.

اصولی که در گفتن تفسیر باید مورد توجه باشد

1- توجه به حوصله مردم و فرصت آن ها «علم الله ان فيكم ضعفا... خفف الله» .

2- توجه و وضعیت جسمی (چنانچه در لحظه افطار دعا یک سطر است) .

3- توجه به سطح فهم مردم «بلسان قومه» ، «افلا ينظرون الى الابل» ، «و الى السماء» .

4- توجه به نیازهای مردم و نپرداختن به بیان مطالب و اطلاعات غیرضروری و بی فایده یا یاس آور «قل الله اعلم بما لبثوا» .

5- پرهیز از به کارگیری اصطلاحات فنی و طرح مباحث دقیق ادبی.

6- پرهیز از حاشیه رفتن بی جا که منجر به فراموش کردن اصل موضوع شود.

7- پرهیز از فاصله طولانی با مخاطب عمودی (منبر بلند) یا افقی.

8- پرهیز از سخنرانی همراه با داد و فریاد و صدای یکنواخت.

9- پرهیز از رکود جسمی که گوینده مانند مجسمه باشد. (شما در چند دقیقه نماز، انواع حرکت ها را می بینید و

در ماه رجب به مناسبت «حرم شیبیتی» ، دست به ریش گرفته می شود) .

10- دیدن کلاس های دیگران و یاد گرفتن تجربه های دیگران.

11- سؤال از مستمعین مختلف درباره کم و کیف جلسه.

12- پذیرفتن انتقادات شفاهی و کتبی.

13- کمک گرفتن از افراد قوی در بازگو کردن درس قبل به صورت داوطلب.

14- نوشتن یک آیه با خط زیبا روی تابلو در چند شب به گونه ای که همه مردم با آن انس بگیرند.

15- تفسیر از 5 دقیقه شروع و حداکثر بیست دقیقه بیشتر طول نکشد. ناگفته پیداست که شیوه تفسیر گفتن، با خطابه و حماسه فرق دارد.

16- از آیاتی شروع کنیم که مخاطبین با آن آشنا هستند. نظیر سوره های آخر قرآن.

17- آیاتی را تفسیر کنیم که موضوع روز و مورد نیاز باشد. مانند: غیبت، رشوه، ازدواج، همسررداری، تهاجم فرهنگی و

18- در تفسیر گفتن لازم نیست تمام آیات به ترتیب بحث شود، می توان آیاتی را انتخاب و تفسیر کرد.

هر چه از سخنرانی بکاهیم و بر مطالب قرآنی و روایی بیفزاییم به نورانیت بحث افزوده ایم.

ممکن است در هر منطقه ای، چند روحانی یا عالم باشند که بین خودشان تفسیری را مباحثه و خلاصه آن را برای مردم بگویند. اگر فرصت تدبر و تحقیق جدید نیست، باید از تفاسیر موجود استفاده کرد.

می توان بر اساس مخاطب های مختلف چند نفر عالم و روحانی، تفاسیر متعددی در منطقه بگویند؛ یکی داستان های قرآن را بگوید و دیگری معاد قرآن را مطرح و سومی آیات اخلاقی را و ... می توان (به مناسبت سال) آیاتی که حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه به کار برده اند موضوع بحث قرار داد. می توان آیاتی را که در شان علی

بن ابی طالب علیه السلام است مورد بحث قرار داد. (1)

پی نوشت ها :

(1) در این زمینه از فهرست آخر کتاب نهج البلاغه دکتر صبحی صالح می توان استفاده کرد و یا از نرم افزارهای رایانه ای در این زمینه بهره برد. لازم به ذکر است بیش از 150 آیه قرآن در نهج البلاغه مورد استشهاد و تفسیر قرار گرفته است.